

**Lietuvos Respublikos Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės kalba
Vachau Europos forume
2021 m. birželio 12 d., Austrija**

Gerbiamas Federalini Kancleri, Komisare,

Ponios ir ponai,

Man labai malonu ir didelė garbė šiandien būti su jumis čia, Getvigo vienuolyne, – baroko šedevre, kuris yra išties unikalus, bet taip pat ir labai savas tokiems kaip aš, kurie gimė ir užaugo senojo Vilniaus baroko bažnyčių apsuptyje.

Keliaudama į čia buvau maloniai panirusi į nuostabų kalvų, miškų ir vynuogynų grožį. Mačiau vingius didingojo Dunojaus, kuris ramiai sau teka pro šimtmečius, šalis, jų istoriją ir kultūros paveldą – nuo Johanno Strausso „An der schönen, blauen Donau“ iki lietuvių liaudies dainų (neįtikėtina, bet tai tiesa).

Kai atsidūrėme ant šios kalvos viršūnės, apsidairiau ir pamaniau, kad vargu ar galime rasti geresnę vietą kalbėtis apie Europos ateitį ir jos naujus horizontus!

Horizontai išties beribiai. Juos galime matyti skirtingai, nelygu kur kiekvienas iš mūsų esame ir į kurią pusę žvelgsime.

Horizontai iš pradžių gali atrodyti labai tolimi. Tačiau kai visi atsinešame savo padarytas nuotraukas, sudedame jas šalia, – staiga pamatome, jog jos tarsi tobulai derančios dėlionės dalys susijungia į bendrą visumą. Gabalėliai gali skirtis, bet jie visi turi sąlyčio taškų. Visi jie – dalis didesnio paveikslo. Susijungę į visumą jie sustiprėja. Ir tas horizontas, kuris atrodė tolimas, staiga priartėja. Tampa aiškus, paprastas ir lengviau pasiekiamas, nes jis bendras mums visiems.

Man – tai ir yra Europa. Ši dėlionė. Sunkiau suvokiama, jei į kiekvieną dalį žiūrime atskirai – bet stipri ir įgyjanti prasmę tuomet, kai atskiras jos dalis sujungia tai, kas bendra mums visiems.

1995 m., kai įkurtas Vachau Europos forumas, Lietuva buvo ką tik grįžusi į Europos žemėlapij – išsivadavusi iš smaugiančių sovietų imperijos gniaužtų, atkūrusi savo valstybingumą ir pradedanti atkurti demokratiją nuo pat pamatų.

1995 m. mes buvome ką tik išsakę savo siekius tapti ES nariais ir dėjome visas pastangas, kad jais taptume. Daugeliui Europos Sąjungoje tai turbūt atrodė kaip labai tolimas horizontas, ir galbūt – net nepasiekiamas. Tada, galbūt, iki galo nesuvokėme, koks sudėtingas ES veikimas su įvairiomis bendrosios politikos sritimis, komitetais, darbo grupėmis ir nesibaigiančiomis derybomis ieškant kompromiso.

Mūsų akimis, ES pirmiausia buvo vertybių ir laisvės bendrija, antipodas sovietiniam režimui, grįstam represijomis, minties kontrole ir nuolankiu paklusnumu.

Galimybė užtikrinti savo laisvę ir patiems kurti savo ateitį tampant visaverte ES ir NATO nare buvo pagrindinis stimulus mums reformuotis ir pasiekti sėkmę greičiau, nei tą galėjo numatyti drąsiausios prognozės (išskyrus mūsų pačių).

Šiandien, kai jau 17 metų džiaugiamės ES naryste, mūsų supratimas apie ES yra daug gilesnis. Mes žinome, kad valstybių narių interesai skiriasi, kad DFP derybos gali trukti iki ankstauro ryto, o kai kurie sprendimai – pareikalauti keliolikos posėdžių. Mes sužinojome, koks ES laikrodžio mechanizmas. Tikrai ne šveicariškas – pasirodo, turįs ir vieną kitą trūkumėlį.

Tačiau po visų tų metų už ES ribų ir jau esant joje, kai mano šalis žvelgia į ES per visus tuos mechanizmus, sudėtingus (o kartais ir erzinančius), nepaisant visų valstybių narių nuomonių skirtumų, mes vis dar matome ES kaip vertybių siejamą bendruomenę.

Tikiuosi, kad man neteks sulaukti to meto, kai šis požiūris Lietuvoje pasikeis.

Sakoma, kad vienam keliauti greičiau. Bet jei norime nukeliauti toli, pasiekti horizontą, turime laikytis vieni kitų.

Ir šioje kelionėje mus vargu ar galėtų sujungti kokie nors trumpalaikiai ekonominiai interesai – jie veikiau išskirtų mūsų kelius.

Norėdami judėti į priekį, turime savęs paklausti, kas man yra brangu ar ko bijau, galbūt tai bendra ir tau, ir man. Keliaudami kalbėsime, pasakosime vieni kitiems istorijas apie save, dalinsimės savo problemomis ir patirtimis – kai kurios iš jų tikrai skaudžios.

Jei atidžiai klausysimės kito žmogaus, tikrai išgirsime tai, kas atliepia mūsų pačių istoriją, – panašiai kaip freskos ant šio vienuolyno sienų rezonuoja su mano vaikystės prisiminimais.

Visi turime bendrumų. Ar tai būtų priespaudos istorija, ar terorizuojantis ir siekiantis įbauginti kaimynas, ar, atvirkščiai, engiamas kaimynas ir draugas, kuris mums labai rūpi ir kuriam norime padėti. Osmanų imperija praeityje ar Kremliaus imperija dabar. Vakarų Balkanai ar Baltarusija, Ukraina, Gruzija, Moldova...

Turime bendrą poreikį apsisaugoti – nuo įsilaužėlių į jūsų ar mano šalies tinklus, nesvarbu, kokiame rūsyje jie tūno ar kieno užsakymu nori įsilaužti. Nuo propagandos mašinos ar trolių fabriko sraigtelio – nepaisant to, iš kurios kišenės jiems mokama, kad kištųsi į mūsų gyvenimus.

Mes prašome vieni kitų pagalbos, susidūrę su organizuoto neteisėto žmonių gabenimo antplūdžiu – ar tai būtų per Italiją, Ispaniją ar Graikiją, per Austriją ar Suomiją, ar iš Baltarusijos, su Lukašenkos režimo žinia ir pagalba, ką dabar patiria Lietuva.

Kadangi šiandien susirinkome aptarti Europos ateities vizijos, tai štai manoji: stipri Europa, susivienijusi, kad galėtų daryti, kas gera, – mums visiems, kiekvienam iš mūsų, ir dėl kitų.

Esame vienijami bendrų vertybių, tokių kaip demokratija, taika, laisvė ir žmogaus teisės, ir įsipareigoję jas taikiai ginti ir remti tiek šioje, tiek kitoje mūsų sienų pusėje.

ES tai sėkmingai darė pastaruosius 70 metų. Tačiau turime padaryti dar daugiau – tiek ES viduje, tiek už jos ribų.

Turime nepamiršti, jog Europa nesibaigia ties ES sienomis – kad artimiausi mūsų kaimynai Europoje niekada neturėtų abejonių dėl mūsų įsipareigojimo jiems. Net jei užsienio politikoje nelengva išlikti ištikimam vertybėms ir atsispirti „*Realpolitik*“ pagundai.

Bėganti nuo savo įsipareigojimų ES vargu ar galėtų tikėtis, kad į ją rimtai žiūrės tiek pasaulis, tiek jos pačios piliečiai.

Teisus buvo vienas iš ES įkūrėjų – Jeanas Monnet sakydamas, kad Europa gimsta krizėse. Ir jei visgi nepavyksta pasisemti tinkamos išminties iš praeities krizių, tai galbūt derėtų pradėti mokytis iš savo pačių naujausios patirties, kurios turime apščiai.

Ekonominės, finansinės ir migrantų krizės, populizmas, hibridiniai karai ir karinė agresija prie mūsų sienų – tiek pietuose, tiek rytuose. Nė vienai Europos šaliai nepakanka vien jos pačios turimų įrankių šiems iššūkiams įveikti.

Jei COVID-19 pandemija ko nors išmokė, tai būtent to, kad mums reikia ne mažiau, bet atvirkščiai – daugiau Europos kovoje su pasauliniais iššūkiais.

Nepaisant lėtos ir chaotiškos pradžios, mums pavyko iš naujo atrasti esminę tiesą, kad stiprybė slypi vienybėje. ES koordinuoti veiksmai buvo esminiai užtikrinant veiksmingą ir drąsų atsaką į pandemiją: nuo trečiosiose šalyse įstrigusių ES piliečių repatrijavimo iki ES investicijų į COVID-19 vakcinų kūrimą.

Beprecedentis buvo ir ES ekonominis atsakas, nes mums pavyko susitarti dėl ekonomikos gaivinimo priemonės „Next Generation EU“ („Naujos kartos ES“). Europos bendradarbiavimas COVID-19 pandemijos metu leido išgelbėti žmonių gyvybes ir dar jų išgelbės ateityje – tiek ES viduje, tiek už jos ribų.

Nuo pat krizės pradžios ES rodė visuotinę solidarumą – iš pradžių, teikdama medicinos reikmenis, o dabar jau ir pradėjusi dalintis vakcinomis. Prie šios iniciatyvos prisijungė ir Lietuva, skirdama 200 000 vakcinų dozių mūsų partneriams rytuose, – tikimės, kad tai tik pradžia.

Per dažnai nacionalinės vyriausybės atpirkimo ožio ieškojo Briuselyje. Tikiu, kad pastarojo meto krizės – finansinės, pabėgėlių ir pandemijos – mums parodė, kokia trapi ir brangi yra ES.

Viena didžiausių klaidų būtų vertinti didžiausius ES laimėjimus kaip savaime suprantamą dalyką arba pamiršti, kad kitą kartą, kai susidursime su panašiu į šią pandemiją iššūkiu, ir vėl pirmiausia kreipsimės būtent į ES.

Palapsniui išeidami iš „gaisro gesinimo“ režimo, turėtume vėl grįžti prie savo senųjų iššūkių. Jų yra daug ir jie, deja, patys neišsisprendė pandemijos metu.

Turiu omenyje klimato kaitą, perėjimą prie skaitmeninio formato, socialinius iššūkius, jungtis ES viduje (tokias kaip sanglauda, bendroji rinka, transporto ir energetikos jungtys), atsparumą – ir tai tik sąrašo pradžia.

Tačiau sprenddami šias problemas negalime nepaisyti to, kad kai kur ties mūsų sienomis krizės vis dar liepsnoja, ir tik stipriau.

Negalime nusisukti nuo brutalių pamatinių žmogaus teisių pažeidimų Rusijoje ir Baltarusijoje, kur valdžia ir toliau engia savo visuomenę. Autoritarizmo stiprėjimas mūsų artimiausiose kaimyninėse šalyse yra ir mūsų problema.

Abiem režimams turėtų būti siunčiamas aiškus signalas: mūsų santykiai nebegali „grįžti į normalią padėtį“, jeigu jų veiksmai nesikeis. Baltarusija privalo nutraukti kankinimus, paleisti visus politinius kalinius, pradėti dialogą su pilietine visuomene ir nedelsdama, 2021 m., organizuoti demokratinius prezidento rinkimus.

ES patikimumas yra ir bus tikrinamas kiekvieną dieną Rytų kaimynystėje, todėl mūsų atsakas turi būti tvirtas ir aiškus.

Labai svarbu stiprinti paramą Rusijos pilietinei visuomenei, o ambicingesnė ir į ateitį labiau orientuota ES Rytų partnerystės politika, manau, padeda ir Rusijai.

ES neturėtų ignoruoti Rusijos išorinės agresijos ir kišimosi į suverenių mūsų Rytų kaimynių reikalus per įšaldytus konfliktus, dezinformaciją ir hibridinius karus bei vakcinų diplomatiją.

Rusija naudojasi konfliktais, siekdama geopolitinės naudos, ir pakerta Rytų partnerystės šalių stabilumą, jų bendradarbiavimą su ES. Taigi turime išlaikyti Vakarų vienybę, nes tai geriausias atsakas į agresyviuosius Rusijos veiksmus.

Sankcijos ir strateginė kantrybė gali turėti ir turės įtakos Rusijos elgesiui, tačiau tik tuo atveju, jei išliksime tvirti ir vieningi.

Gali atrodyti, kad diktatoriai, žmonių gyvybių ir laisvės kaina įsikibę valdžios, yra toli nuo kai kurių Europos sostinių.

Na, Vilnių nuo Atėnų skyrė tik trijų valandų tiesioginis skrydis.

Bet Baltarusijos režimas nusprendė priverstinai nutupdyti „Ryanair“ lėktuvą ir įkaitais paimti šimtą ES piliečių, kad sulaikytų jauną žurnalistą Ramaną Pratasevičių, kurį Lukašenka laiko valstybės priešu. Nors pats Lukašenka jau seniai tapo priešu savo tautai.

Esu labai nuoširdžiai dėkinga už Austrijos ir daugelio kitų Europos bei pasaulio šalių paramą Lietuvai išgyvenant šį režimo remiamą teroro išpuolį.

ES sureagavo kaip niekad greitai ir stipriai, ir aš tikiu, kad po šios skaudžios pamokos mūsų dangus bus šiek tiek saugesnis.

Tačiau paremdami vieni kitus teroro akivaizdoje, negalime pamiršti, kad Baltarusijos žmonės šį terorą išgyvena jau daugiau nei ketvirtį amžiaus, – ir jis vis stiprėja nuo tada, kai „rinkimų“ farsas pernai rugpjūtį palaužė legendinę baltarusių kantrybę.

Nuo to laiko režimas smurtu nušlavė minias iš Minsko ir kitų Baltarusijos miestų gatvių. Deja, bet Baltarusijos žmonių kančia tęsiasi.

Ją galime matyti pažvelgę į sunkiai užmaskuojamas mėlynės ant Ramano Pratasevičiaus veido ir rankų ir į Sofijos Sapegos akis, kai po fizinių ir psichologinių kankinimų jie „išpažįsta“ nusikaltimus, kurių niekada nedarė.

Ją galime matyti Vitoldo Ašuroko žmonos akyse, kai ji laidoja savo vyrą, mirusį kalėjime tariamai sustojus širdžiai.

Ją galime matyti nuotraukose daugybės bevardžių moterų, laukiančių artimųjų prie kalėjimo durų, nes jie atseit būsią paleisti, – bet diena po dienos jie vis neišeina į laisvę.

Kaip mes reaguosime? Dešimtims, šimtams tūkstančių baltarusių – tai gyvybės ar mirties klausimams. O mums, ES, Europai – klausimas, apibrėšiantis mūsų pačių likimą ir charakterį.

Ar mes iš tikrųjų elgiamės vadovaudamiesi savo vertybėmis, ar toliau džiaugiamės šiomis vertybėmis savo privilegijuotame klube, stebėdami, kaip jos trypiamos mūsų pašonėje.

Ar sugebėsime prisiminti, – mūsų žiniasklaidos priemonių užsienio naujienų apžvalgininkams laikinai dėmesį skiriant Baltarusijos antraštėms, – kad Aleksejus Navalnas ir kiti Kremliaus kritikai vis dar Rusijos kalėjimuose?

Ar vieną dieną išdrįsime savęs paklausti: jei režimai skiria tiek daug pinigų ir pastangų, kad pakirstų Vakarų vertybes ir pakenktų mūsų gyvenimo būdai, galbūt atėjo laikas įšaldyti jų sąskaitas mūsų bankuose ir išsiųsti jų vaikus, žmonas ir meilužes iš mūsų geriausių universitetų, prabangių kurortų namo, tolyn nuo jų taip peikiamų europietiško gyvenimo malonumų?

Ar užtenka vien turėti vertybes, ar esame pasirengę jas ginti visur, kur joms kyla grėsmė?

Šiandien daugelis tautų vis dar žvelgia į Europą kaip į įkvėpimo šaltinį ir draugą, kuris visada bus šalia, kai kyla pavojus laisvei, demokratijai ir žmogaus teisėms.

Tokią Europą nešiojuosi ir aš savo širdyje nuo tų laikų, kai Lietuva kovojo už savo laisvę. Tokia Europos vizija mus skatino judėti pirmyn.

Iš tiesų neįmanoma pervertinti patikimo draugo svarbos.

Juk svarbiausia, ką turime, – tai draugystė, rūpestis vienu kitais ir vertybėmis; nepamirškime: šios vertybės ir leido skurti gerovę, kuria mėgaujasi Europos Sąjunga.

Ačiū.